

7. Myshchyslyn, I.Ia. (2005). Udoskonalennia profesiinoi pidhotovky vchyteliv u Polshchi v konteksti intehratsiinykh zmin [Improvement of professional training of teachers in Poland in the context of integration changes]. Visnyk Lvivskoho nats. un-tu im. Ivana Franka. Ser. : Pedahohichna. Vyp. 19. Ch. 1. S. 166–171.

8. Modernizatsiia pedahohichnoi osvity v yevropeiskomu ta yevroatlantschnomu osvitnomu prostori [Modernization of teacher education in the European and Euro-Atlantic educational space] : [monohrafiia]. (2011). Kyiv : Pedahohichna dumka. 232 s.

9. Ohiienko, O.I. (2008). Tendentsii rozvytku osvity doroslykh u skandinavskykh krainakh [Trends in the development of adult education in the Scandinavian countries] : [monohrafiia]. Sumy : Ellada. 444 s.

10. Prytula, L.P. (2010). Pidhotovka vykladachiv za kordonom ta v Ukraini [Training of teachers abroad and in Ukraine]. Naukovyi visnyk Nats. un-tu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Vyp. 155. Ch. 2. S. 253–260.

11. Pukhovska, L.P. (1998). Profesiina pidhotovka vchyteliv u Zakhidnii Yevropi v kintsii KhKh st. [Professional training of teachers in Western Europe at the end of the 20th century] : [tekst] : dys. na zdobuttia nauk. stupenia dok. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity». Kyiv. 354 s.

12. Saiuk, O.D. (2009). Porivnialnyi analiz profesiinoi pidhotovky pedahohichnykh pratsivnykiv v universytetakh Ukrainy ta Yevrosoiuzu [Comparative analysis of professional training of teaching staff in universities of Ukraine and the European Union] : [Elektronnyi resurs] Rezhyim dostupu: http://www/nbuv.gov.ua/portal/soc_Gum/NiO/2009_10/p_edagogika/Sayuk.html.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: теорія і практика освіти молоді в Україні та у зарубіжних країнах.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SAVCHENKO Nataliia Serhiivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Special Education Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: sphere of scientific and research interests: the theory and practice of the youth's education in the Ukraine and West European countries.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2022 р.

УДК 371.134:364

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-81-86

ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна –

доктор педагогічних наук,
професор, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>
e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

У статті розкрито роль та місце професійно-педагогічної культури у підготовці викладача закладу вищої освіти. Професійно-педагогічна культура є особливим утворенням, діалектичною інтегрованою єдністю педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються в різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень останніх. Підвищення рівня професійно-педагогічної культури майбутнього викладача розглядається як результат удосконалення творчого й особистісного потенціалу фахівця. В процесі формування професійно-педагогічної культури майбутній викладач актуалізує лише ті цінності, які набувають для нього життєвий і професійно необхідний сенс. На цій основі в його свідомості формується образ культурної особистості майбутнього професіонала як сукупність цілей, ідей, установок, які коригують індивідуальний досвід культурної практики і пов'язані з ними переживання, переконання, зв'язки і відносини. Асимілюючи і перетворюючи суспільно необхідні і соціально-групові цінності, майбутній викладач будує власну систему цінностей і виробляє особистісно-професійну концепцію сенсу професійної діяльності. Це потребує оновлення змісту, методів і форм педагогічної підготовки з метою формування особистості педагога-професіонала, здатного самостійно і творчо мислити, в її основу має бути покладено індивідуальний підхід і дослідницько-орієнтовану парадигму. Дослідницько-орієнтована парадигма характеризується: створенням середовища пошуку і творчості; реалізацією сучасних інноваційних інтерактивних інформаційних технологій навчання у підготовці майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»; формуванням готовності до професійного саморозвитку (потреби і вміння самостійно мислити, здатність орієнтуватися у новій пізнавальній ситуації, бачити проблему і шляхи її розв'язання, прагнути саморозвитку, самовдосконалення).

Ключові слова: культура, професійно-педагогічна культура, майбутній викладач.

FILONENKO Oksana Volodymyrivna –
Doctor of Pedagogy, Professor,
Associate Professor of the Department
of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko
Central Ukrainian State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>
e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

FORMATION OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL CULTURE OF FUTURE TEACHERS

The article reveals the role and place of professional and pedagogical culture in the training of a teacher of a higher education institution. Professional-pedagogical culture is a special formation, a dialectical integrated unity of pedagogical values, between which there are certain connections and relationships that are formed, implemented and improved in various types of professional-pedagogical activity and communication, determining the nature and level of the latter. Increasing the level of professional and pedagogical culture of the future teacher is considered as the result of improving the creative and personal potential of the specialist. In the process of formation of professional and pedagogical culture, the future teacher actualizes only those values that acquire vital and professionally necessary meaning for him. On this basis, an image of the cultural personality of the future professional is formed in his mind as a set of goals, ideas, and attitudes that adjust the individual experience of cultural practice and related experiences, beliefs, connections and relationships. Assimilating and transforming socially necessary and social group values, the future teacher builds his own system of values and develops a personal and professional concept of the meaning of professional activity.

This requires updating the content, methods and forms of pedagogical training in order to form the personality of a professional teacher who is able to think independently and creatively. It should be based on an individual approach and a research-oriented paradigm. The research-oriented paradigm is characterized by: creating an environment of search and creativity; the implementation of modern innovative interactive information technologies of training in the preparation of future specialists of the highest educational qualification level "master's"; formation of readiness for professional self-development (the need and ability to think independently, the ability to navigate in a new cognitive situation, to see the problem and ways to solve it, to strive for self-development, self-improvement).

Key words: culture, professional and pedagogical culture, future teacher.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Політичні та соціально-економічні перетворення на сучасному етапі розвитку Української держави поставили нові завдання як перед освітньою системою в цілому, так і безпосередньо перед вищою освітою, оскільки саме їй належить провідна роль у формуванні культурних цінностей особистості, зростанні наукового та інтелектуального потенціалу країни (Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні та ін.). Ефективне вирішення завдань вищої освіти здебільшого базується на якості кадрового забезпечення закладів освіти, на рівні професійної компетентності викладачів, які реалізують процес підготовки особистості до суспільного та професійного життя.

Але, щоб забезпечити високий рівень професіоналізму, необхідна культурна основа професійної діяльності. Професіонал повинен поєднувати в собі професійні здібності, знання, вміння та досвід при достатньо високому рівні професійної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науково-педагогічній літературі накопичено значний досвід дослідження особливостей формування професійної та педагогічної культури викладача закладу вищої освіти. Це, насамперед, праці І. Беха, С. Вітвицької, В. Гриньової О. Уваркіної та ін. Водночас

огляд наукової літератури засвідчив, що формування професійно-педагогічної культури майбутніх викладачів потребує подальшого вивчення.

Мета статті – розкрити роль та місце професійно-педагогічної культури у підготовці викладача закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розуміння сутності професійно-педагогічної культури майбутніх викладачів передбачає насамперед усвідомлення її як одного з проявів загальної культури.

В Українському педагогічному словнику ми знаходимо таке тлумачення цього поняття «культура»: «культура (від лат. cultura – виховання, освіта, розвиток) – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності. У вузькому розумінні культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (школи, ЗВО, клуби, музеї, театри, творчі спілки, товариства тощо). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності» [2, с. 182].

Культура – передбачає пробудження історичної пам'яті в духовному світі, емоційне зближення етнічних досягнень різних народів, об'єднання людей на основі природодоцільного, культуродоцільного, етично й естетично значущого виховання [10, с. 67].

Культура – система реалізованих і тих, що реалізуються, об'єктивних цінностей і смислів. Зміст виховання – не в оволодінні, а в залученні до нього, бо особистісні культурні смисли народжуються й існують лише в спілкуванні. Існують суб'єктивні особистісні смисли-відношення, які можуть збігатися з об'єктивними культурними смислами, представленими в духовних цінностях. Через це й можливий справжній діалог особистості та культури.

Культура – міра розвитку людини. Вона характеризує не лише і не стільки обсяг засвоєння цінностей суспільної життєдіяльності людей протягом усієї їх історії, скільки сам спосіб, за допомогою якого людина залучається до цих цінностей [11, с. 49].

Професійно-педагогічна культура викладача діалектично пов'язана з усіма елементами особистісної культури: моральною, естетичною, розумовою, правовою, політичною, екологічною та ін., оскільки вона є інтегральним показником інших видів культур, їхнім складником і водночас містить їх [3, с. 59–60].

Зазначимо, що у педагогічній науці відсутня єдність щодо визначення сутності й змісту професійної культури викладача, що зумовлює вживання термінів «професійна культура», «педагогічна культура», «професійно-педагогічна культура».

У психолого-педагогічній літературі існують різні точки зору щодо визначення поняття «професійна культура».

В Енциклопедії освіти за редакцією В. Кременя визначено, що професійна культура містить сукупність принципів, норм, правил, методів, які сформувалися історично, регулюють процес, діяльність людини. Основу професійної культури складають знання та цінності, вироблені конкретною соціально-професійною групою та закріплені у традиціях її життєдіяльності (за О. Донцем, Ю. Мішиним, О. Шабалінім) [7].

А. Мудрик визначає професійну культуру як сукупність теоретичних знань, практичних умінь і навичок, притаманних певному виду праці, це – сукупність норм, правил і моделей поведінки людей в умовах виконання певної специфічної діяльності [9, с. 34].

Культура професійної діяльності характеризує певний рівень виконання людиною своїх службово-кваліфікаційних обов'язків. Рівень сформованості цього

феномена залежить від: спрямованості й стійкості соціально значущих мотивів діяльності (потреби, інтереси, цінності, погляди); відповідності психофізичних властивостей особистості (здібності, спроможності), які забезпечують необхідний рівень і ефективність професійної діяльності; ступеня розвитку психічних процесів особистості (мислення, пам'ять, почуття, емоції, воля); повноти й глибини засвоєних психолого-педагогічних і спеціальних знань, умінь, навичок, а також набутого досвіду; соціальної активності особистості [4, с. 124].

Дослідники у формуванні професійної культури акцентують увагу на єдності професійного та соціально-морального аспектів у прояві культури особистості [9; 10; 4]. До основних характеристик професійної культури відносять:

- наявність стійкої системи організації діяльності, яка забезпечує отримання якісних результатів діяльності;
- соціальна та особиста значущість результатів професійної діяльності, які не зводяться тільки до економічних показників;
- цілісний прояв особистості у праці.

Високий рівень професійної культури характеризується розвинутою здатністю до розв'язання професійних завдань, тобто розвиненим професійним мисленням і свідомістю [13, с. 69].

Більшість досліджень професійно-педагогічної культури базується на позиціях розуміння культури як соціального феномену, що має діяльну природу, причому межі між поняттями «педагогічна культура» і «педагогічна діяльність» досить розмиті. Оволодіння професійно-педагогічною культурою ототожнюється з освоєнням професійно-педагогічної діяльності, її основних компонентів.

Одним із перших, хто почав вживати поняття «педагогічна культура», був В. Сухомлинський [8]. Основою високої педагогічної культури він визначав виховання почуттів учителя, підкреслюючи значущість його емоційної культури, що виявляється під час спілкування з учнями. В. Сухомлинський розглядав педагогічну культуру як сукупність знань, умінь, цінностей, переконань, як інтегральну характеристику педагогічного досвіду, професійної і духовної культури й виокремлював у цьому утворенні певні структурні складові й властивості. До основних елементів педагогічної культури він включав: «глибоке знання матеріалу», «безпосереднє звернення вчителя до розуму і серця вихованців», «багатство методів вивчення дитини» тощо [8, с. 25].

В. Зелюк уважає професійну і педагогічну культуру синонімічними поняттями, стверджуючи, що існує більш широка категорія – «культура майбутнього вчителя», що поєднує

в собі різні види особистісної культури, в тому числі і професійну [9, с. 25].

О. Рудницька визначає педагогічну культуру як «сукупність сформованих якостей особистості вчителя, які знаходять свою проекцію в його вміннях та проявляються в різних аспектах професійних відносин і діяльності» [12, с. 10].

Педагогічна культура, на думка В. Радула, це те, що створює, формує особистість, за допомогою чого людина стає цілеспрямованою, професійно та соціально зрілою [11, с. 23].

О. Гура виокремлює такі основні положення щодо поняття «педагогічна культура»:

– педагогічна культура, з одного боку, є результатом (накопиченим досвідом) діяльності людей в освітній сфері, з іншого боку, вона визначає освітній процес;

– педагогічна культура як системне явище пронизує всі аспекти професійної педагогічної діяльності: визначає вимоги до професійної діяльності викладача у закладі вищої освіти, її спрямованість, наповнення та зміст, результати, його особистість, а відтак, і саму професійну компетентність;

– педагогічна культура є одним із визначальних факторів, що детермінує динаміку рівня професійної компетентності викладача ЗВО її змісту (корегує його) та саму динаміку (відповідно до соціальних процесів) [5, с. 51].

У більшості досліджень, присвячених вивченню педагогічної культури особистості, відзначається велика кількість її складових, які часто самі є складними системами (наприклад, професійна освіченість, професійна компетентність тощо). Однак чітко простежується відсутність єдиної основи у виділенні структурних та функціональних компонентів, що, у свою чергу, актуалізує потребу в розробці концептуальної моделі цього феномену.

До основних компонентів педагогічної культури викладача дослідники відносять: педагогічну спрямованість; психолого-педагогічну ерудицію й інтелігентність; моральну чистоту, гармонію раціонального й емоційного, етичного й естетичного; високу педагогічну майстерність, творчість і організованість у повсякденній діяльності; уміння гармонійно поєднувати навчально-виховну й навчально-дослідну роботу; систему професійно-педагогічних якостей; педагогічно доцільну поведінку і спілкування; підвищену вимогливість до себе, розвиток потреби в самовдосконаленні. Фундаментом культури, її внутрішнім стрижнем визначається світогляд педагога, його ідейність – сплав знань, переконань і практичних дій [9, с. 71].

Професійно-педагогічна культура є особливим утворенням, діалектичною інтегрованою єдністю педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і

вдосконалюються в різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень останніх. Сформованість у викладача професійно-педагогічної культури передбачає: усвідомлення своєї неповторності, унікальності в порівнянні себе з іншими індивідуальностями; чіткі цілі й мотиви власного саморозвитку; самоствердження й усвідомлення рівня сформованості власної компетентності, яку забезпечує система знань і вмінь, переконань, самореалізація у певних видах діяльності; цінність і гармонійна єдність індивідуальних властивостей, у тому числі креативних; динамічність і неперервність саморозвитку, постійну роботу над собою з метою зростання рівня власної культури, зокрема педагогічної; усвідомлення власної значущості в особистому, професійному і соціальному аспектах з метою самоствердження в суспільстві. Індивідуальність викладача виявляється в його духовності, духовній культурі, гуманістичній спрямованості його професійно-педагогічної діяльності [1, с. 77].

Процес формування професійно-педагогічної культури майбутнього викладача ЗВО є складним, динамічним і багатограним процесом формування професійної позиції, професійної компетентності, педагогічної етики, педагогічної майстерності. Кінцевим результатом навчання студента повинен стати досконалий рівень сформованості професійно-педагогічної культури.

Підвищення рівня професійно-педагогічної культури майбутнього викладача розглядається як результат удосконалення творчого й особистісного потенціалу фахівця. В процесі формування професійно-педагогічної культури майбутній викладач актуалізує лише ті цінності, які набувають для нього життєвий і професійно необхідний сенс. На цій основі в його свідомості формується образ культурної особистості майбутнього професіонала як сукупність цілей, ідей, установок, які коригують індивідуальний досвід культурної практики і пов'язані з ними переживання, переконання, зв'язки і відносини. Асимілюючи і перетворюючи суспільно необхідні і соціально-групові цінності, майбутній викладач будує власну систему цінностей і виробляє особистісно-професійну концепцію сенсу професійної діяльності.

Першочергове значення для формування професійної культури має мотивація саморозвитку та особистісного зростання майбутнього фахівця: «особистість має оволодіти здатністю до проектування саморозвитку і до організації в межах своєї професійної діяльності умов для самореалізації» [10, с. 75].

Це потребує оновлення змісту, методів і форм педагогічної підготовки з метою формування особистості педагога-професіонала, здатного самостійно і творчо мислити, в її основу має бути покладено індивідуальний підхід і дослідницько-орієнтовану парадигму [1].

Дослідницько-орієнтована парадигма характеризується: створенням середовища пошуку і творчості; реалізацією сучасних інноваційних інтерактивних інформаційних технологій навчання у підготовці майбутніх фахівців найвищого освітньо кваліфікаційного рівня «магістр»; формуванням готовності до професійного саморозвитку (потреби і вміння самостійно мислити, здатність орієнтуватися у новій пізнавальній ситуації, бачити проблему і шляхи її розв'язання, прагнути саморозвитку, самовдосконалення) [6, с. 44].

Однією з основних ознак індивідуальної парадигми є свобода творення, яка виявляється у творенні себе як педагога, власної духовності й культури. Це передбачає визначення співвідношення індивідуального підходу до формування особистості майбутнього викладача із загальними вимогами у системі освіти, узгодження програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, з вільним вибором змісту освіти, організацією особистісно-орієнтованого навчання [1, с. 37]. Метою такого типу навчання є вдосконалення змісту та методів, створення розвивального середовища для індивідуальної самореалізації майбутнього викладача, розвитку і саморозвитку його особистісних якостей [4].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, підвищення рівня професійно-педагогічної культури майбутнього викладача в умовах ЗВО розглядається як результат удосконалення творчого й особистісного потенціалу фахівця, що потребує оновлення змісту, методів і форм педагогічної підготовки з метою формування особистості педагога-професіонала, здатного самостійно і творчо мислити, в її основу має бути покладено індивідуальний підхід і дослідницько-орієнтовану парадигму. Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в розробці нових форм, методів формування професійно-педагогічної культури майбутнього викладача в умовах ЗВО.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вітвицька С. С. Педагогічна підготовка магістрів в умовах ступеневої освіти: теоретико-методологічний аспект : монографія. Житомир, 2009. 435 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 375 с.
3. Гриньова В. М. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. *Вища освіта України*. 2006. №4. С. 58–62.

4. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). Харків: Основа, 1998. 300 с.

5. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 536 с.

6. Зязюн І. А. Основи педагогічної майстерності. К. : Вища школа, 1998. 210 с.

7. Енциклопедія освіти [Текст] / голов. ред. В. Г. Кремін. К. : Юрінком Інтер, 2008. 724 с.

8. Кравцов В.О. Вимоги до професійної культури вчителя в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогіка і психологія*. 2004. № 1 (42). С. 21–32.

9. Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток : колективна монографія / кол. авт. ; відп. ред. Г. С. Улунова. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 300 с.

10. Радул В. В. Соціальна зрілість особистості. Харків : Мачулін, 2017. 441 с.

11. Радул В. В., Кравцов В. О., Михайліченко М. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя: навчальний посібник. Кіровоград, «Імекс-ЛІТД», 2007. 252 с.

12. Рудницька О. П. Сприйняття музики і педагогічна культура вчителя: навч. посіб. для студентів. К.: КДПІ, 1992. 96 с.

13. Уваркіна О. Сутність і зміст професійної культури спеціаліста. *Вища освіта в Україні*. 2005. № 4. С. 68–78.

REFERENCES

1. Vitvyts'ka S. S. (2009). Pedahohichna pidhotovka mahistriv v umovakh stupenevoyi osvity [Pedagogical training of masters in the conditions of graduate education]: theoretical and methodological aspect: monohrafiya. Zhytomyr. 435 s.
2. Honcharenko, S. U. (1997). Ukrayins'kyu pedahohichnyy slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. K.: Lybid'. 375 s.
3. Hryn'ova, V. M. (2006). Pedahohichna kul'tura vykladacha vyshchoho navchal'noho zakladu [Pedagogical culture of a teacher of a higher educational institution]. *Vyshcha osvita Ukrayiny*. №4. S. 58–62.
4. Hryn'ova, V. M. (1998). Formuvannya pedahohichnoyi kul'tury maybutn'oho vchytelya (teoretychnyy ta metodychnyy aspekty) [Formation of the pedagogical culture of the future teacher (theoretical and methodical aspects)]. Kharkiv: Osнова. 300 s.
5. Hura, O. I. (2008). Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannya psykhologo-pedahohichnoyi kompetentnosti vykladacha vyshchoho navchal'noho zakladu v umovakh mahistratury [Theoretical and methodological foundations of the formation of the psychological and pedagogical competence of a teacher of a higher educational institution in the conditions of a master's degree]: dys. ... dokt. ped. nauk : 13.00.04. Zaporizhzhya. 536 s.
6. Zyazyun, I. A. (1998). Osnovy pedahohichnoyi maysternosti [Fundamentals of pedagogical mastery]. K.: Vyscha shkola. 210 s.
7. Entsyklopediya osvity [Encyclopedia of education] (2008) / holov. red. V. H. Kremin'. K. : Yurinkom Inter. 724 s.
8. Kravtsov, V. O. (2004). Vymohy do profesynoyi kul'tury vchytelya v pedahohichnyy spadshchyni V. O. Sukhomlyns'koho [Requirements for

the professional culture of the teacher in the pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynskyi]. Pedagogika i psykholohiya. № 1 (42). S. 21–32.

9. Profesiyna kul'tura: sutnist', fakhovi osoblyvosti, rozvytok (2016) [Professional culture: essence, professional features, development]: kolektyvna monohrafiya / kol. avt. ; vidp. red. H. YE. Ulunova. Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A.S. Makarenka. 300 s.

10. Radul, V. V. (2017). Sotsial'na zrilist' osobystosti [Social maturity of personality]. Kharkiv : Machulin. 441 s.

11. Radul, V. V., Kravtsov, V. O., Mykhaylichenko, M. V. (2007). Osnovy profesiynoho stanovlennya osobystosti suchasnoho vchytelya [Basics of the professional development of the personality of a modern teacher]: navchal'nyy posibnyk. Kirovohrad, «Imeks-LTD». 252 s.

12. Rudnyts'ka, O. P. (1992). Spryynyattya muzyky i pedahohichna kul'tura vchytelya [Perception of music and teacher's pedagogical culture]: navch. posib. dlya studentiv. K.: KDPI. 96 s.

13. Uvarkina, O. (2005). Sutnist' i zmist profesiynoyi kul'tury spetsialista [The essence and content of the specialist's professional culture]. Vyshcha osvita v Ukraini. № 4. S. 68–78.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя; розвиток освіти й педагогічної думки в Україні у другій половині XIX – XX столітті.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

FILONENKO Oksana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogy, Associate Professor, Department of Pedagogy and Special Education of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of the future teacher; development of education and pedagogics in Ukraine in the 2nd half of the 19th – 20th centuries.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2022 р.

УДК 378. 37.08

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-86-91

БАБЕНКО Тетяна Василівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5085-2779>
e-mail: babenkot80@gmail.com

КАМІНСЬКИЙ Олег Миколайович –

старший викладач кафедри озброєння бойових машин та вогневої підготовки Військової академії м. Одеса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4922-6997>
e-mail: o.m.kaminskyi@gmail.com

МОЛОДАН Василь Сергійович –

старший викладач кафедри озброєння бойових машин та вогневої підготовки Військової академії м. Одеса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5814-0239>
e-mail: v.s.molodan@gmail.com

**СТУДОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ**

Сучасний глобальний світ характеризується динамічністю, віртуальністю, стрімкістю та індивідуалізацією. Випускникам закладів вищої освіти потрібно бути готовими до постійно мінливих тенденцій у суспільстві та на ринку праці. Процеси глобалізації та інтеграції ставлять людину перед необхідністю постійно бути готовим до переміщень в соціальному просторі, гнучко взаємодіяти з різними культурними і соціальними системами і суб'єктами.

Відповідаючи на вимоги часу, вища освіта, неминуче змінюється, актуалізуючи проблеми розвитку у майбутніх соціально-професійної мобільності. Соціально-професійну мобільність ми розуміємо як сукупність здатностей та особистісних якостей фахівця, які дозволяють ефективно діяти в професійному середовищі, що постійно змінюється, бути соціально та професійно активним, конкурентоспроможним, професійно компетентним. Визначено здатності та особистісні якості (ініціативність, креативність, соціальна та професійна активність, здатність ризикувати, самоорганізованість, самостійність, вольовий самоконтроль, рішучість, впевненість у собі, відкритість до нового), які складають соціально-професійну мобільність майбутнього фахівця.